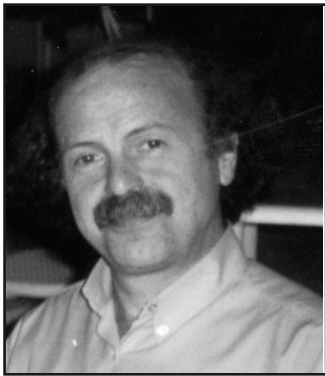

Γράφει ο
Κωνσταντίνος Αθαν. Μπαλωμένος
Φυσικός

Στα προπολεμικά χρόνια

Οι βυρσοδέψες της Λαμίας

Εισαγωγή

Είναι οι ειδικοί τεχνίτες που ασχολούνται με την κατεργασία των δερμάτων. Είναι από τα πιο παλιά επαγγέλματα του κόσμου και είναι φυσικό αυτό, αφού τα ζώα και όλα τα παράγωγά τους ήταν απαραίτητα για τη διαβίωση των ανθρώπων από την αρχαία

εποχή. Με το δέρμα των ζώων έφτιαχναν τις πρώτες κατοικίες, τα ρούχα, τα παπούτσια, κ.ά. Το δέρμα όμως για να είναι χρήσιμο έπρεπε να υποστεί μια σειρά από κατεργασίες, που τις γνώριζε καλά ο βυρσοδέψης.

Είδη δερμάτων

Συνήθως ο βυρσοδέψης (ή ταμπάκνης¹) χρησιμοποιούσε δέρματα από αγελάδες, βουβάλια, άλογα, χοίρους, πρόβατα και κατσίκια. Τα δέρματα από χοίρους και αγελάδες, που ήταν χοντρά, προορίζονταν για τσαρούχια, για σόδες και πάτους παπουτσιών. Τα αιγοπρόβεια δέρματα γίνονταν γιλέκα ή φόδρες στο μέσα μέρος των παπουτσιών. Ήταν επίσης κατάλληλα και για την κατασκευή σαμαριών.

Η προμήθεια των δερμάτων

Οι βυρσοδέψες φρόντιζαν από την περίοδο του καλοκαιριού για εξασφάλιση της πρώτης ύλης για τη δουλειά τους. Φύριζαν τα χωριά και παζάρευαν τα δέρματα πριν ακόμη σφάξουν τα ζώα. Η καλύτερη εποχή για την αγορά δέρματος ήταν ο Οκτώβριος. Αν άρχιζαν οι βροχές τα δέρματα δεν στέγνωσαν.

Υπήρχαν βέβαια και οι δερματέμποροι, που αγόραζαν δέρματα από τα σφαγεία, από εκδοροσφαγείς, κρεπωλές ή και από απλούς πολίτες. Οι δερματέμποροι μετά συμφωνούσαν με τους βυρσοδέψες για την επεξεργασία των δερμάτων. Την περίοδο του Πάσχα, μια επιτροπή ενοριτών κάποιου Ναού, έπαιρνε τα δέρματα από τα σφάγια, που οι κάτοικοι παραχωρούσαν δωρεάν και τα πουλούσε σε δερματέμπορους για οικονομική στήριξη του ναού.

Στη Λαμία γνωστοί δερματέμποροι ήταν ο Θανασούρας και ο Μιχαήλ Κουκουμπάνης.

Η δουλειά του βυρσοδέψη

Είναι ίσως η δυσκολότερη και η πλέον ανθυγιεινή. Γινόταν με πρώτη ύλη και άλλα καθαριστικά υλικά, που βρωμούσαν άσχημα. Ο βυρσοδέψης αλάτιζε τα δέρματα και τα κρεμούσε 20 μέρες για να στεγνώσουν. Μετά τα δέρματα μαλάκωναν και καθάριζαν από βρωμιές μέσα σε γούρνες με νερό και καυστική ποτάσα. Ακολουθούσαν 8 μέρες σε νερό με λιωμένο ασβέστη, όπου γινόταν αποτρίχωση² και πιο μαλακό το δέρμα. Μετά για 2-3 μέρες τα δέρματα έμεναν μέσα σε ξύλινες σκάφες με χλιαρό νερό και ακαθαρσίες σκύλων, για να απομακρυνθεί ο ασβέστης, να λιπανθούν τα δέρματα και να γίνουν ελαστικά. Στη συνέχεια γινόταν πλύσιμο με άφθονο νερό για να φύγουν οι ακαθαρσίες των σκύλων, που είχαν καυστικές ιδιότητες που μπορούσαν να καταστρέψουν τα δέρματα.

Στο επόμενο στάδιο, για 15 μέρες, γινόταν ειδική επεξεργασία για να σταματήσει το σάπισμα του δέρματος. Αυτή γινόταν με φυτικά υλικά με λίπη και έλαια, τα οποία προέρχονταν από το καπάκι του βελανιδιού³, τα φύλλα από το σκίνο, τη φλού-

Ταμπάκνες (1905)

δα του πεύκου και της καστανιάς ή τη ρίζα του πουργαριού. Τα άλεθαν σε χειροκίνητους μύλους και τα διέλυναν σε ζεστό νερό. Όταν αυτό κρύωνε, έριχναν μέσα τα δέρματα για λίγες μέρες.

Ακολουθούσε καθάρισμα, στέγνωμα, λάδωμα και σιδέρωμα με ειδικούς κυλίνδρους. Τώρα, τα δέρματα καθαρά, γυαλισμένα, βαμμένα⁴ και σιδερωμένα ήταν έτοιμα να πουληθούν στους τσαγκάρηδες, τους σαμαράδες και τους άλλους εμπόρους.

Οι ταμπάκνες της Λαμίας

Την παράδοση στην κατεργασία αυτή είχε η περιοχή (συνολικά) Ταμπάκικα στην Άμφισσα (από το 17^ο αιώνα), με πολλή εργαστήρια. Μόνον άνδρες άντεχαν σ' αυτή τη δουλειά.

Από τα χειρόγραφα Βιβλία δηξιαρχικών πράξεων (στα έτη 1860, 1863) του Δήμου Λαμιέων, εντοπίστηκαν τρεις ταμπάκνες. Τα στοιχεία τους ακολουθούν αμέσως :

α/α	Ονοματεπώνυμο	έτη	ηλικία
1	Γεώργιος Ιωάννου Κουρελθόπουλος	1825-1863	38
2	Γεώργιος Ιωάννου	1823-1863	40
3	Ιωάννης Ρίζος	1823-1863	40

Στη Λαμία, το έτος 1875 καταγράφηκαν⁵ άλλοι 3 βυρσοδέψες. Αυτοί ήταν ο Δημ. Αναστασίου, στην οδό Υψηλάντου, ο Νικ. Μπακογιάννης και ο Δήμος Τσουκαλάς. Οι δύο τελευταίοι διέμεναν σε ανώνυμη οδό της πόλης.

Από τα βιβλία των Ιερών Ναών της Λαμίας αναζητήθηκαν

και βρέθηκαν επτά βυρσοδέψες. Αριθμητικά στοιχεία γι' αυτούς ακολουθούν αμέσως:

α/α	Ονοματεπώνυμο	έτη	ηλικία	καταγωγή
1	Ψιλογιάννης Ευθύμιος Ιωάν. [Ε]	1851-1933	82	Άμφισσα
2	Μπόλιας Σπυρίδων [Ν]	1858-1913	55	Λαμία
3	Καραπλής Σταύρος [Ε]	1867-1927	60	Λαμία
4	Κυριαζής Γεώργ. [Θ]	1869-1949	80	Κάτω Μουσουνίτσα
5	Μπάκος Γεώργιος [Π]	1872-1942	70	Ανάβρα
6	Ψιλογιάννης Ιωάννης Ευθ. [Ε]	1895-1929	34	Λαμία
7	Ψιλογιάννης Παναγιώτης Θε. [Ε]	1908-1944	36	Άμφισσα

Σημείωση : Η ενορία όπου ανήκαν σημειώνεται ως εξής:

Θ = Άγιοι Θεόδωροι, Ν = Αγίου Νικολάου, Π = Παναγίας Δέσποινας, Ε = Ευαγγελίστριας.

Στον πίνακα περιλαμβάνεται μια οικογένεια βυρσοδεψών που έζησε και τελείωσε στη ζώνη της ενορίας του Ι. Ν. Ευαγγελίστριας. Παλαιότερος ήταν ο Ευθύμιος Ψιλογιάννης (1841-1933) που καταγόταν από την Άμφισσα, με συνεχιστή το γιο του Ιωάννη Ψιλογιάννη (1895-1929) κι άλλον ένα κοντινό συγγενή του επίσης από την Άμφισσα, τον Παναγ. Ψιλογιάννη (1908-1944). Δυστυχώς οι δύο αυτοί απόγονοι του γερο-Ψιλογιάννη δεν έζησαν πολλά χρόνια.

Από την Κάτω Μουσουνίτσα καταγόταν ο Γεώργιος Κυριαζής και από την Ανάβρα προερχόταν ο Γεώργιος Μπάκος. Οι υπόλοιποι ταμπάκνες καταγράφηκαν ως Λαμιώτες στην καταγωγή.

Το ανθυγιεινό του επαγγέλματος αποδεικνύεται αμέσως και από το μέσο όρο ζωής όλων αυτών. Δυστυχώς ήταν 60 έτη!

ΑΝΑΦΟΡΕΣ-ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ-ΙΣΤΟΣΕΛΙΔΕΣ

1. Βιβλία Ιερών Ναών της Λαμίας
2. Ιστοσελίδα : <http://dim-sapon.rod.sch.gr>
3. Μιητιάδη Μπούκα "Οδηγός εμπορικός, γεωγραφικός και ιστορικός των πλείστων κυριωτέρων πόλεων της Ελλάδος του έτους 1876", εν Αθήναις, έτος Α', 1875, σελ. 245-253.
4. Βιβλία (χειρόγραφα) δηξιαρχικών πράξεων (1860, 1863) του Δήμου Λαμιέων.

ΥΠΟΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ

- ¹ Από την τουρκική λέξη *tabak*.
- ² Τις τρίχες δεν τις πετούσαν. Τις χρησιμοποιούσαν οι σαμαράδες για το γέμισμα των σαμαριών και οι κτίστες για προσθήκη στη λάσπη (οικοδομικά υλικά).
- ³ Σε πέτρινο μύλο άλεθαν τα κελύφη από τα βελανίδια. Τα συστατικά αυτών των ουσιών ονομάζονται δεψικές ύλες.
- ⁴ Με στύψη (διπλό θειικό άλας του αργιλλίου και του καλίου), χρωμάτιζαν τα δέρματα.
- ⁵ Μιητιάδη Μπούκα "Οδηγός εμπορικός, γεωγραφικός και ιστορικός των πλείστων κυριωτέρων πόλεων της Ελλάδος του έτους 1876", εν Αθήναις, έτος Α', 1875 σελ. 245-253.

Απλωμένα δέρματα στο Ταμπάκικο